

DERYA DURMAZ'LA OYUNCU YÖNETİMİ ÜZERİNE...

Söyleşi: Mine Tezgiden

Derya Durmaz

Hacettepe Üniversitesi'nde İktisat, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde İnsan Hakları Hukuku okudu. **Şahika Tekand** yönetimindeki Studio Oyuncuları Oyunculuk Stüdyosu'nda oyunculuk eğitimini tamamladı, ses ve konuşma eğitmenliği yaptı. Studio Oyuncuları tiyatro topluluğunun, Atina'dan Persona Tiyatrosu'nun oyunlarında, sinema filmlerinde ve televizyon dizilerinde rol aldı. Bu süreçte ayrıca, insan hakları ve mülteci hakları üzerine çalışmalar yürüttü.

Rol aldığı sinema filmleri arasında **Çinliler Geliyor** (Zeki Ökten, 2006), **Mülteci** (Reis Çelik, 2007), **İncir Çekirdeği** (Selda Çiçek, 2009), **Mirko** (Stefan Arsenijevic, 2010, **Unutma Beni İstanbul**), **Saç** (Tayfun Pirselimoglu, 2010), **Zilo** (Ülkü Oktay, 2010, **Kars Öyküleri**), **Aşk ve Devrim** (Serkan Acar, 2011), **Mavi Dalga** (Zeynep Dadak, Merve Kayan, 2013) ve **Bir Varmış Bir Yokmuş** (İlksen Başarır, 2015) bulunmaktadır. Yönetmenliğini yaptığı ilk kısa film olan **Ziazan** (2014) 40'dan fazla uluslararası film festivaline katılıp 11 ödül kazandı, ikinci kısa filmi **Gri Bölge** (2015) ise Berlin FF'nin Generations 14plus bölümü kısa film yarışmasına seçildi. 2015'de Toronto FF'de gerçekleştirilen Talent Lab'e, 2016'da Berlin FF'de gerçekleştirilen Berlinale Talents'a kabul edildi.

Mine Tezgiden: *İktisat ve insan hakları hukuku eğitimi, beraberinde oyunculuk eğitimi, tiyatrodan, televizyon dizilerinde ve pek çok sinema filminde oyunculuk... Ardından son dönemde yazıp yönettiğiniz iki kısa filmin uluslararası başarısı... Öykülerinizi anlatmak istediğinizde tercihinizi sinemadan, kısa filmde yana kullandınız... Bu tercih nasıl oluştu, sinema dışında nasıl yoğunlaştı yaşamınızda, öncelikle bize biraz bundan bahsedebilir misiniz?*

Derya Durmaz: Sanırım kimim, neyim, hayatı nasıl algılıyorum, neye inanıyorum sorularının cevabıyla yakından ilişkili bu sorunun cevabı. Afrika kökenli ubuntu felsefesi “Ben, bizden ötürü benim, varım.” diyor. Tıpkı **Mevlana**’nın, ya da büyük bir bütünün parçası olduğumuza inanan pek çok başkalarının da şu veya bu şekilde dediği gibi... Sinema benim için kolektif doğası yüzünden, izleyici olarak da oyuncu olarak da diğer sanat dallarının bir adım önünde oldu hep. Sinemada hepimiz, tüm ekip varsak ve kendimizden bir parçayı katarsak sadece büyü gerçekleşiyor. Ve gerçekleşti mi, kendimizi bilerek ve isteyerek teslim ettiğimiz, bizim de bir parçası haline geldiğimiz bir gerçeklik var oluyor. İşte bu nedenden ötürü öykülerimi anlatmam için tek ve en doğal yol sinema oldu.

MT: *Anlatmak istediklerinizi senaryo sürecinde olgunlaştırırken, oyunculuk deneyimi nasıl bir katkı sağlıyor? Oyunculuktan yola çıkınca elbette ilk akla gelen karakterler... Senaryoda netleşmeye başladıklarında örneğin karakterlere dair, hangi unsurlar, neler geçiyor aklınızdan?*

DD: İtiraf etmek gerekirse senaryo yazarken oyunculuk deneyimim tam olarak, metod olarak bana ne katıyor net bir şekilde söyleyemem. Biraz içgüdüsel gidiyor yazma sürecim. Ancak bildiğim bir şey, oyuncu olarak çok senaryo okumuş olmanın, nasıl yazılmış senaryoların nasıl filmlere dönüştüğünü ilk elden deneyimlemiş olmanın ve iyi bir film izleyicisi olarak çok film izlemiş olmanın, senaryo yazma sürecime çok ciddi olumlu katkısı var. Karakterler konusuna gelince, sanırım bende senaryonun merkezindeki mesele, genel olay örgüsü ve kahramanların karakter özellikleri bir arada geliyor yazma sürecinde. Şimdiye kadarki deneyimimde, ben bunun filmini yapacağım dediğim hikayelerim hep o senaryoya dair can alıcı mesele ve bunu deneyimleyen karaktere dair belirleyici bir olay ya da durumla belirdi kafamda. Süreç böyle başlayınca zaten elinizde çarpıcı özellikleriyle tanıdığınız bir kahraman oluyor. Senaryoyu geliştirirken

size, o çarpıcı özelliklerini bildiğiniz insanın hayatının başka anlarında, başka durumlarda ne yapacağını, nasıl davranacağını elinizdeki ilk veriyle uyumlu bir şekilde hayal etmek, çıkarım yapmak ve geliştirmek kalıyor.

Gri Bölge

MT: *Kameranın hem önünde hem arkasında yer almış biri olarak, oyuncu seçim sürecinden biraz söz eder misiniz? Yönetmen olarak öncelikleriniz nerelerde yoğunlaşır, deneyimlerinizi paylaşır mısınız?*

DD: İzleyici ve oyuncu olarak özellikle ilk filmi yapan yönetmenlerin oyuncu seçimine dair dikkatimi çeken bir şey var. Yönetmenler ilk filmlerinde yüzde doksan kendilerinden bir şey taşıyan hikayeler anlattıklarından, kahramanları canlandıracak oyuncularını da genellikle şu veya bu şekilde fiziksel olarak kendilerine benzeyen, andıran oyuncularından seçiyorlar. Ben de mesela *Ziazan*'da Ermeni bir küçük kızın hikayesini anlatsam da, kendimden özellikler katmıştım o küçük kız karakterine ve kast sürecinde bir şekilde aklımda koyu renk saçlı, gözlü bir kız çocuğu olduğunu fark ettim. Ama kendime aferin dediğim bir şeyi yapmayı başardım ve aklımdaki ilk fiziksel resme hiç benzemeyen, ancak yazdığım karakterin psikolojisine en yakın ruh haline sahip, onun ruhunu yansıtan en doğru kız çocuğuyla karşılaşınca, doğru kastın o olduğunu gördüm ve onu seçtim. Keza ikinci filmimde de kast benzer şekilde oluştu. Kast sürecinde bir de oyuncu olarak en nefret ettiğim şeyi yapmamaya özen gösterdim. Oyuncuları

kameranın önüne dikip, “Bize kendinizden bahseder misiniz?” deyip, sonra o insanların kamera önünde öyle rahatsız bir şekilde kendilerini tanıtmalarına bakıp “Yok, bu benim aradığım karaktere benzemiyor.” demedim. Çünkü tabii ki benzemeyecek, onların hiç biri sizin kafanızda yarattığınız karakter değil! Ama aralarından biri o karakterin dünyasına girip, o insanın yaşadıkları içerisinde kendini önce hayal edip, sonra tasarlayıp yeniden yaratarak, size istediğiniz karakteri sunacak. Buna ulaşmak için kendi kast yöntemimi geliştirdim. Oyucu adaylarını söz konusu karaktere dair bir çeşit simülasyona sokup, doğaçlama olarak o karaktere nasıl tepki verdiklerine bakarak seçim yapıyorum. Son derece sağlıklı sonuç veriyor.

Ziazan

MT: *Oyuncularla nasıl bir ön çalışma yapmayı, mesela karakterler, replikler, sahne trafiği gibi noktalar için nasıl bir çalışma sürecini tercih edersiniz? Belirli adımlar, metotlar ya da stiller var mıdır aklınızda mutlaka uygulamak istediğiniz?*

DD: Kendim oyuncu olarak milimetrik ölçülüp biçilmiş provaları, çalışmalarını sağlıklı bulmuyorum. Bu yüzden yönetmen olarak da bunu yapmıyorum. Kast belirlendikten sonra oyuncularla karakter üzerine konuşuyoruz. O kadarı tabii ki gerekli. O karakterin kim olup, ne durumda nasıl hissedip, nasıl davranacağı konusunda aynı fikirde olmamız gerek. Çekim öncesinde de sahnelerin üzerinden

genel olarak geçiyoruz ve neyi nasıl hayal ettiğimi, tasarladığımı anlatıyorum. Kafalarında soru işareti varsa üzerinden geçiyoruz. Sonrasını sette birlikte üretiyoruz.

Gri Bölge kamera arkası

MT: *Yönetmen-oyuncu ilişkisine bakışınızı biraz anlatır mısınız? Size göre kim, nerede, nasıl devreye girmeli, kime ne kadar alan bırakmalı?*

DD: Yine oyuncu olarak nasıl baktığımla başlayayım. Ben mesela hiç bir zaman ışığın nereden geldiğini bilip, ona göre pozisyon alıp, ekranda daha iyi çıkmayı bilen bir oyuncu olmadım. Çünkü yapığımız bu kolektif işte ona dikkat edip, ışık almıyorsam beni uyaracak başka insanlar var. Ve ben oralara kafa yormaya başlarsam, oyuncu olarak karakteri içinde bulunduğu anda tutup, o doğrultuda oynamam mümkün değil. Yine oyuncu olarak, biraz başak burcu karakterim gereği de, sette gitmeden oynayacağım her sahnenin ezberini yapar, o sahneyi nasıl oynayacağımı kafamda canlandırır ve bu şekilde kendimi “hazır” hissetmenin güveniyle, sette gittiğimde kendimi tamamen yönetmenden gelecek, büyük ihtimal benim hiç hayal etmemiş olabileceğim direktiflere bırakırım. Kulağa tuhaf gelse de bu metoda sonsuz inanıyorum. Yapı bozmak için önce yapı kurmak gerekir. Aynı şekilde yönetirken de oyuncularımın sette ezberleri tam, ne yapacaklarına dair kafalarında net bir tasarıyla gelip, sette adım attıktan sonra

kendilerini bana tamamen teslim edecek kadar esnek olmalarını bekliyorum. Çünkü sonuçta orkestra şefi, yönetmen. Ve bütünün tam olarak neye benzeyeceğini, oyuncunun bir sahnedeki küçük bir tepkisinin sadece orada değil, bütünün içinde ne anlam ifade edeceğini bilen kişi o.

MT: *Sete gidecek olursak, profesyonel ve amatör oyuncularla çalışmak sizce ne tür ayrımlar yaratıyor?*

DD: Sonuçta bir yaklaşım farkı gerektiriyor. Amatör oyuncuyla çalışırken, simülasyon mantığıyla hareket edip, o kişinin kendi olduğu haliyle, sizin senaryonuzun gerektirdiği duruma, sizin istediğiniz tepkiyi vermesini sağlamanız gerek. Bu anlamda amatör oyuncularla çalışılacak durumların da çerçevesinin oldukça kısıtlı ve belirgin olduğunu düşünüyorum. Ancak o kişinin kendi olduğu haliyle sizin senaryonuz ve senaryonuzun gerektirdiği duygusal durumlara yatkın olduğu zaman işe yaradığına inanıyorum. Yönetmenler “Ben oynatırım!” özgüveniyle çabuk karar vermeden önce, amatör oyuncuyla çalışma kararını iyi düşünmeli. Profesyonel oyuncu sonuç olarak her duruma uyar, işi bu. Ancak profesyonel oyuncunun senaryonun istediği doğallıkta performans göstermesini sağlamak da yine yönetmenin işi. Her oyuncunun mekanizması farklı işler. Olabilecek en iyi performansı almak istiyorsa, bunu tartmak, keşfetmek yönetmene düşüyor.

Ziazan kamera arkası

MT: *Ziazan komşu coğrafyadan bir miniğin kısacık yol hikayesi... Orada çocuk oyuncularla çalışmaya, komşu da olsa kültür ve dil farkı da ekliydi... Nasıl bir yol izlediniz, nasıl bir süreçti?*

DD: Çok özel ve zenginleştirici bir deneyimdi. O bahsettiğim kolektif üretim, yaratım sürecinde buluşmanın hazının en üst noktasını yaşadık sanırım. Düşünsenize aynı dili konuşmuyorsunuz... Sette üç dilde iletişim kurduk birbirimizle. Bazen de dördüncüsü, sadece bakışlarımız ve jestlerimizle. Hele çocuklar söz konusu oldu mu zaten bizim bildiğimiz anlamıyla dil anlamsızlaşıyor. Onlar ima, kinaye, laf dolandırma falan bilmiyor. Birbirinizi sevip, güvenip, birlikte oyun oynamanız gerekiyor. Biz de bunu yaptık. Zaman zaman yerde sürünmekten dizlerim paralandı, sette suratımda çikolatayla dolaştım ama sonuç olarak çok keyif aldığımız bir süreç oldu.

MT: *Tabular her toplumsal katmanda farklı gerilimlere neden oluyor... Konuşulamayanlar bu defa Gri Bölge'de bir hastane odasında anne kız arasına ince ince yayılıyor... Nasıl bir çatışmaydı öngördüğünüz ve görüntü tasarımı, ses gibi diğer sinemasal unsurları bir kenara alırsak, oyunculukla bu gerilimi yaratmanın stratejisini nasıl oluşturduunuz?*

Gri Bölge

DD: Olanca çarpıcılığıyla, hiç yumuşatıp dolandırmadan anlatmak istedim **Gri Bölge**'nin merkezindeki durum ve gerilimi. Bu yüzden mesela **Nazan (Kesal)**

kameranın içine, izleyicinin gözlerine baktı. Biz izleyici olarak kendimizi o soğuk ve gergin ortama hapsolan genç kadının yerine koyalım istedim çünkü. Onun kaçamadan deneyimlemek zorunda kaldığı ne varsa biz de deneyimleyelim, annesi gözlerinin içine baktığında ne hissediyorsa biz de hissedelim istedim.

MT: *Sınır teması, farklı bağlamlarda da olsa, iki filminizde de öne çıkıyor... Nedir bu temada sizi çeken, buralarda dolaştıran?*

DD: Kırmak isteği büyük ihtimalle... Sınırlara inanmıyorum. Ne savaşlara, insanın insana düşman olmasına neden olan coğrafi sınırlara, ne de toplumun, genel geçer değer yargılarının, ahlakın, “normal” algısının yarattığı sınırlara... Hepsinin de tek fonksiyonu bizi bizden ayırmak, tasnif etmek, bizim karşımızda bir “öteki” belirlemek, düşmanlık, korku yaratmak gibi geliyor. Oysa hepimiz aynı bütünün parçasıyız, birbirimizle anlam bulup zenginleşiyoruz.

MT: *Hem Ziazan hem Gri Bölge saygın festivallerde başarı sağladı... Festival süreci nasıl başladı, nasıl bir deneyimdi ve kısa film festivalleri üzerine sizin izlenimleriniz neler?*

DD: Evet iki film de pek çok ülkede pek çok farklı izleyiciye ulaştı, beğeni gördü ve bu beğeni ödüllerle de ifade edildi. **Ziazan**'da bir tasarımız olmadan birkaç uluslararası festivale başvurduk. İlk önce Fransa'da SEE a Paris-Güney Doğu Avrupa Filmleri Festivali'ne seçildi ve jüri özel ödülü aldı. Sonra Hamburg Çocuk Kısa Filmleri Festivali'ne seçilip, orada büyük ödülü aldı. Hamburg, çocuk filmleri festivalleri ağında yer alan önemli festivallerden biri olduğu için, oradaki ödülü, pek çok başka festivalin filminden haberdar olup, filmin davet almasını sağladı. **Gri Bölge** ise ilk olarak Berlin Film Festivali'ne seçildi. Berlin'de filmin gösterilmesi başlı başına müthiş bir deneyim. İnanılmaz bir seyirciye ulaşıyor ve etkileşime geçiyorsunuz. Ama sonrası için de büyük şans oluyor. Filminiz Berlin'de gösterildi mi, oranın programını takip eden pek çok festival sizi kendisi davet ediyor. Yurt dışında çok etkileyici kısa film festivallerine katıldım. Sinema yapmanın coşkusu ve yeni sinemanın dinamizmini hissettiğiniz, geniş izleyici kitleleriyle buluştuğunuz çok zenginleştirici yerler. Türkiye'de maalesef büyük çoğunluk öyle değil. Uzun metraj çekmeye hazırlanan öğrenci muamelesi yapıyorlar kısa filmcilere pek çok yerde. Yerine getirilmeyen teknik gösterim şartlarını eleştirirsen “Sen kim oluyorsun, daha çömezsin!” muamelesi yapandan, ödülünü vermeyene, memleketin öbür ucundaki festivaldeki gösterimine seni

aynı gün çağırıp “Uçak bileti vermiyoruz, otobüsle kendiniz gelin.” diyene bile rastlamak mümkün. Oldukça üzücü.

MT: Çok sayıda sinema filminde farklı yönetmenlerle çalıştınız, yönetmenlere dair gözlemlerinizden, sizi özellikle etkileyen noktalardan biraz bahsetmenizi rica etsek?

DD: İlk sinema filmi deneyimim **Zeki Ökten**’in çektiği son film olan **Çinliler Geliyor** idi. Küçük bir rolüm olmasına rağmen, sete ilk gittiğim gün beni ilerinden görüp ayağa kalkarak karşılayıp, “Filmimde rol almayı kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederim.” demişti. Kendimi çok şanslı sayıyorum onunla çalışabildiğim için. İnsanların birbirine gösterdiği nezaket benim için hayatta en önemli şeylerden biri. Onun dışında pek çok iyi yönetmenle, güzel deneyimlerim oldu.

Mavi Dalga

Hepsini sayması zor. Ama bahsetmeden geçemeyeceğim bir örnek, **Mavi Dalga** filminde iki yönetmenle, **Zeynep Dadak** ve **Merve Kayan**’la çalışmış olmak. Sete girmeden önce açıkçası merak etmiştim iki yönetmenle çalışmanın zorluk çıkarıp çıkarmayacağını. Ama **Zeynep** ve **Merve** yapacakları işe çok iyi hazırlanmış ve iş ve insani nezaketlerini asla elden bırakmayan iki insan olduğu için hiç bir sıkıntı, kaos yaşanmadı. İkisini de çok takdir ettim.

MT: *Sizin sinemada en çok keyif aldığınız oyunculuk deneyimi hangisiydi? Yönetmenlik deneyimi oyuncululuğunuza nasıl katkılar yaptı?*

DD: Bir deneyimden aldığım keyfi diğerinden ayırmak cidden zor. Oynama şansını yakaladığım her rol başka bir dünyanın keşfi oluyor. Ama illa birinden söz etmek gerekirse, **İncir Çekirdeği** filminde Cemile karakterini oynamak benim açımdan biraz meditasyon gibi, oldukça derine inilen bir yolculuk olmuştu. Filmin Mardin gibi büyümlü topraklarda çekilmiş olması ve orada bir ay kalmış olmanın da etkisi büyük tabii. Mardin ve civarında olmanın kendisi de, tıpkı oyuncu olarak kendinizi karakter ve hikayeye teslim etmeniz gerektiği gibi, kendinizi zamana ve mekana teslim etmenizi gerektiriyor. Ve bunu başarırsanız su gibi akıp gidiyorsunuz... Yönetmenlik deneyimi, oyuncu olarak şimdiye kadar olduğundan da sakın bir şekilde kendimi yönetmene, ekip arkadaşlarıma ve sürece bırakmama katkı sağladı sanırım. Çünkü ilk elden yaşamış oluyorsunuz. Siz kameranın önünde bir nevi savunmasız ve yalnız hissetseniz de, kameranın arkasında yaptığımız şeyin çok güzel bir sonuca evrilmesi için canla başla çalışan bir ekip var.

İncir Çekirdeği kamera arkası

MT: Sizin için özellikle de oyunculuk açısından öne çıkan ilk on filmi paylaşır mısınız?

DD: Güvercinin Kanatları (The Wings of the Dove, **Iain Softley**, 1997), **Elizabeth** (Shekhar Kapur, 1998), **Kutsal Duman** (Holy Smoke, **Jane Campion**, 1999), **Yeraltı Peygamberi** (Un Prophète, **Jacques Audiard**, 2009), **Açlık** (Hunger, **Steve McQueen**, 2008), **Tek Başına Bir Adam** (A Single Man, **Tom Ford**, 2009), **İşte İngiltere Bu** (This Is England, **Shane Meadows**, 2006), **Kevin Hakkında Konuşmalıyız** (We Need to Talk About Kevin, **Lynne Ramsay**, 2011), **Elveda Las Vegas** (Leaving Las Vegas, **Mike Figgis**, 1995), **Sil Baştan** (Eternal Sunshine of the Spotless Mind, **Michel Gondry**, 2004).

MT: Sinemaya dair yapmak istediklerinizi ve yeni projelerinizi sorsak, biraz ipucu verir misiniz?

DD: Beni etkileyen hikayeleri sinema yoluyla anlatmaya devam edebilmeyi umuyorum. Şu anda ilk uzun metraj projem **Amerika Otobüsü** üzerinde çalışıyorum. Henüz geliştirme aşamasında ama emin adımlarla ilerliyoruz. Projeye Goethe Enstitüsü'nün Güney Doğu Avrupa Genç Yönetmenler Akademisi İlk Film Geliştirme Programı'na seçilen 8 yönetmenden biri oldum. Program kapsamında Mayıs ayında, Transilvanya Film Festivali bünyesinde, senaryolarımız üzerinde detaylı çalıştığımız bir workshop'a katıldım. Eylül ayında, Manaki Kardeşler Film Festivali'nde dünyaca ünlü görüntü yönetmenleri ve yapım tasarımcıları yönetiminde, filmlerimizin görsel dili üzerine çalışacağımız bir workshop'a katılacağım. **Amerika Otobüsü** aynı zamanda Haziran ayında Champs-Elysees Film Festivali Endüstri Günleri bünyesinde düzenlenen ortak yapım platformu Paris Co-Production Village'a seçilen 12 projeden biri oldu. Ağustos ayında ise yapımcım **Nefes Polat**'ın seçilen 8 yapımcıdan biri olmasıyla proje, Saraybosna Film Festivali, Sarajevo Talents kapsamında düzenlenen Pack & Pitch programında yer alan projelerden biri oldu. Kısa süre önce **Amerika Otobüsü**'nün, Nantes'ta geçecek Festival Des 3 Continents ortak yapım ve proje geliştirme platformu Produire Au Sud'e katılmak üzere seçilen 6 proje arasında yer aldığını öğrendik. Kasım ayında da oraya katılacağız.

MT: Çok güzel haberler... Amerika Otobüsü'nü ve gelecek projeleri merakla bekliyoruz, onları da uzun uzun konuşmayı diliyoruz... Ve elbette bu keyifli söyleşi için çok çok teşekkür ediyoruz...